

Progressiviteit of conservatisme: de interactie tussen genen, hersenen en vrienden.

Machiel Keestra (column t.b.v. radioprogramma Swammerdam, 20 februari 2011 – voor streaming audio: www.amsterdamfm.nl)

Nu er hier en in de publieke discussie regelmatig gesproken wordt over de Nederlandse identiteit in verband met ingrijpende veranderingen door onder andere globalisering, en omdat ik net een hoofdstuk afrond over de relatie tussen politiek handelen en breinprocessen laat ik me hier inspireren door recent verschenen neurowetenschappelijk onderzoek in het Journal of Politics door Jaime Settle en collega's, afkomstig uit de politicologie, genetica, sociale wetenschappen en geneeskunde. Een onderzoek waaruit blijkt dat de verklaring van zoiets complex als een voorkeur voor progressieve of conservatieve politiek niet simpelweg kan worden verklaard door te wijzen ofwel naar genetische aanleg of ofwel naar bepaalde structuren van ons brein – hoewel we dat soort simplistische verklaringen ook door Nederlandse neurowetenschappers wel horen verkondigen. Een ander type simpele verklaring wordt door dit onderzoek evenzeer afgewezen, namelijk dat dit soort keuzes vooral door onze omgeving en vrienden bepaald zou worden.

Gelukkig blijkt zo'n voorkeur bepaald te worden door een complexe interactie tussen al die factoren: gelukkig omdat we dus ook meer aangrijpingspunten hebben om eventueel politieke voorkeuren te beïnvloeden door bijvoorbeeld debat, onderwijs en opvoeding. Hoewel dat natuurlijk ook verantwoordelijkheden schept.

Politieke voorkeur wordt in dit soort onderzoek op een typisch Amerikaanse schaal gemeten van liberaal aan de ene kant tot conservatief aan de andere kant – liberals zijn dan politiek progressief en willen verandering (denk aan Obama's Change!), terwijl conservatieven zoals de Tea Party aanhang zich bedreigd zien door globalisering, immigratie, secularisering en het liefst de klokken stilzetten of terugdraaien. Met weinig moeite kunnen we dit spectrum van links-progressief naar rechts-conservatief terugvinden in onze huidige oppositie, respectievelijk de conservatieve gedoog- & regeringscoalitie.

Het onderhavige onderzoek focuste op die structuren in ons brein die specifiek reageren op de confrontatie met nieuwe informatie, of een nieuwe omgeving. De zogeheten dopaminerge routes in het brein zijn betrokken bij de voorkeur of afkeer die iemand heeft om nieuw gedrag uit te oefenen, diens onderzoeksgedrag in een nieuwe omgeving, nieuwe mensen te ontmoeten, enzovoorts. Deze variatie in voorkeur voor nieuwigheid zien we ook terug in de variatie die bestaat tussen mensen die impulsief, opvliegend, wanordelijk en extravagant zijn aan de ene kant en mensen die juist behoudend, argwanend, angstig en rigide zijn aan de andere kant. Die variatie blijkt samen te hangen met de activiteit die in deze dopaminerge structuren gevonden kan worden.

Nu is er een gen gevonden dat de aanleg van dit dopaminergecluster in het brein beïnvloedt en dus indirect betrokken is bij die nieuw-liefde. Mensen met dit gen –voor de kenners: het polymorfisme DRD4-7R- zijn echter toch niet altijd politiek progressiever dan andere mensen zonder dit specifieke gen. Het blijkt dat mensen die wel dit gen dragen, maar niet beschikken over een flink aantal vrienden, geen politiek linkse voorkeur ontwikkelen. Die voorkeur komt bij mensen met deze genetische aanleg alleen tot uiting wanneer zij ook een redelijk grote vriendengroep hebben. Vrienden doen er blijkbaar toe. Terwijl we toch uit ander onderzoek weten dat het

hebben van veel vrienden mensen zeker niet altijd tot een politiek progressieve voorkeur brengen. Dus de invloed van het gen op het brein alleen is onvoldoende voor progressiviteit, terwijl die progressiviteit ook niet alleen komt door een grote vriendschaar.

De auteurs verklaren dit door een specifieke interactie tussen die genetisch versterkte aanleg van een bepaald breincluster en de aanwezigheid van vrienden: vrienden zullen je onvermijdelijk weleens confronteren met andere interesses, belangen, perspectieven of voorkeuren. Wanneer je een genetisch bepaalde, extra sterke respons hebt op nieuwigheden, dan zul je je ook meer willen verdiepen in hetgeen je vrienden aandragen. Op die manier wordt je als het ware gedwongen om je eigen politieke keuzes enigszins te relativiseren en te onderkennen dat andere politieke keuzes ook hun goede kanten hebben. Dit bevestigt een inzicht dat Aristoteles zo'n 2500 jaar geleden al verkondigde: vriendschap en de vorming van een politiek oordeel hangen nauw met elkaar samen. Maar in moderne termen kunnen we dat verklaren vanwege deze interactie tussen de cognitieve structuren die ons belonen voor de ervaring van nieuwigheid en een sociale omgeving die dergelijke variatie aanbiedt, zoals de auteurs die gevonden hebben.

Dit resultaat is natuurlijk niet vreemd: we kunnen wel een cognitieve aanleg hebben, maar als we domweg geen informatie aangeboden krijgen door onderwijs, opvoeding of ook door vrienden, dan zal die aanleg ons gedrag niet beïnvloeden. Omgekeerd: wanneer we in een verrijkende omgeving leven, maar we hebben niet de aanleg of expertise om die rijkdom te ontdekken, te waarderen, te begrijpen – dan zal zo'n omgeving vruchteloos blijven.

Wat de onderzoekers van deze interactie tussen genen, brein, vriendenkring en politieke voorkeur gek genoeg niet meegenomen hebben in hun studie verdient het om tot slot nog genoemd te worden. Als novelty-seeking ofwel het opzoeken vermijden van nieuwe informatie en ervaring dan wel het vermijden daarvan zo'n belangrijke factor is in de reactie van mensen op hun omgeving, dan zouden politici daarmee ook rekening moeten houden. Immers, politiek bestaat in belangrijke mate uit het definiëren van de vraagstukken waarvoor we staan. Zo'n definitie kan nu in heel uiteenlopende termen worden gedaan, dus zowel in termen van vernieuwende vooruitgang als in termen van bedreigende nieuwigheid. Vormen de migranten in ons land een tsunami die ons een nieuwe leefstijl of religie opdringt? Of zijn dit mensen die alsjeblieft willen meedelen in onze vrijheid en ons onderwijs en daarbij bereid zijn de minder prettige klussen in ons land uit te voeren? Ander voorbeeld: is een sterke aandacht voor het milieu nieuwlichterij van een stel utopisten die vertrouwde energievormen achter zich willen laten, of zijn milieu-activisten eigenlijk conservatievelingen die de natuur zoveel mogelijk willen behouden, conserveren? En ten aanzien van de kunst en cultuur waarvoor we onlangs nog met zijn allen geschreeuwd hebben: het ogenschijnlijk ouderwetse idee van de zelf-verheffing en zelf-ontplooiing van het volk door middel van kunst combineerde op elegante wijze een naar binnen gericht conservatisme met het progressieve idee van vooruitgang of ontwikkeling door middel van nieuwe ervaringen. Wanneer politici zich als vrienden voor hun kiezers opstellen, moeten ze zich dus realiseren dat ze een extra verantwoordelijkheid hebben om een en dezelfde politieke keuze verteerbaar te maken voor zowel open nieuwsgierigen van geest als ook voor de angstige nieuwigheid-vermijders onder ons.